

І. М. Єршова,

ССЗШ № 46 з поглибленим вивченням англійської мови імені В'ячеслава Чорновола, м. Львів

ПРЕЗЕНТАЦІЯ POWERPOINT У НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто поняття мовленнєвого жанру як категорії сучасного напрямку в мовознавстві – лінгвістичної генології. Увагу зосереджено на аналізі педагогічної презентації уроків хімії. Результати дослідження підкріплені прикладами презентації PowerPoint, розміщених на інтернет-сайтах: [http // www.science.pppst.com](http://www.science.pppst.com); [http // www.worldofteaching.com](http://www.worldofteaching.com).

Ключові слова: навчально-педагогічний дискурс, мовленнєвий жанр, презентація PowerPoint.

В статье рассмотрено понятие речевого жанра как категории современного направления в языкознании – лингвистической генологии. Внимание сосредоточено на анализе педагогической презентации уроков химии. Результаты исследования подкреплены примерами презентации PowerPoint, размещенных на интернет-сайтах: [http // www.science.pppst.com](http://www.science.pppst.com); [http // www.worldofteaching.com](http://www.worldofteaching.com).

Ключевые слова: учебно-педагогический дискурс, речевой жанр, презентация PowerPoint.

The present paper presents the concept of speech genre as a category of the modern linguistic branch – linguistic genology. Special attention is paid to the pedagogical presentations of chemistry lessons. The author gives the examples of the PowerPoint Presentations on the websites: [http // www.science.pppst.com](http://www.science.pppst.com); [http // www.worldofteaching.com](http://www.worldofteaching.com).

Key words: pedagogical discourse, speech genre, PowerPoint Presentation.

Упродовж останніх років дослідження дискурсу привертають увагу дослідників (Н. Д. Арутюнова, Ф. С. Бацевич, А. Д. Белова, А. П. Загнітко, Є. С. Кубрякова, М. Л. Макаров, О. О. Селіванова, К. Ф. Седов, Ю. С. Степанов, В. Є. Чернявська, І. С. Шевченко та ін.), зростає інтерес лінгвістів до вивчення навчально-педагогічного дискурсу (педагогічного дискурсу): О. І. Власова, А. Р. Габідулліна, В. І. Карасік, М. Ю. Олешков, Ю. В. Щербініна та ін.

За А. Р. Габідулліною, навчально-педагогічний дискурс розумітимемо як цілісну соціально-комунікативну подію, що полягає у взаємодії вчителя і учня за допомогою навчальних текстів та інших знакових комплексів в рамках навчально-педагогічної ситуації, зануреного в сферу організованого навчання [3, с. 24].

Як справедливо зазначає В. І. Карасік, педагогічний дискурс виділяється у системі інституційного дискурсу, ознаками котрого є учасники, хронотоп, мета, цінності, стратегії, жанри тощо [5, с. 266].

Актуальність дослідження визначається тим, що проблематика мовленнєвого жанру «Презентація PowerPoint» у навчально-педагогічному дискурсі не висвітлена в науковій літературі.

Мета статті – розглянути мовленнєвий жанр як категорію сучасного напрямку в мовознавстві – лінгвістичної генології та проаналізувати презентацію PowerPoint на уроках хімії на інтернет-сайтах: [http // www.science.pppst.com](http://www.science.pppst.com); [http // www.worldofteaching.com](http://www.worldofteaching.com).

Поняття «мовленнєвого жанру» як загальнофілологічного та семіотичного явища є одним з основних напрямків вивчення комунікації останньої третини ХХ ст. – лінгвістичної генології (Є. В. Акулова, Н. Д. Арутюнова, М. Баліцька, А. Г. Баранов, Ф. С. Бацевич, В. Бхатія, А. Вежбицька, А. Вількон, Ст. Гайда, В. Є. Гольдін, О. І. Горошко, В. В. Дементьєв, О. В. Дерпак, С. Дьоннінґхаус, І. Довганюк, Х. Дяків, Т. В. Дубровська, І. М. Єршова, Р. Д. Карамішева, М. Н. Кожина, О. В. Кошечєва, Є. Маліновська, Т. В. Матвєєва, А. Паславська, А. Г. Пастухов, Н. Б. Рогачова, В. А. Салімовський, К. Ф. Седова, О. О. Селіванова, Дж. Свейлз, І. В. Труфанова, А. М. Чеберяк, М. Ю. Федосюк, О. Й. Шейгал, О. С. Шлапаков, Т. В. Шмельова, Т. В. Яхонтова та ін.).

Заснував лінгвістичну генологію Михайло Бахтін (1895-1975), який у 50 рр. ХХ ст. створив оригінальну лінгво-філософську концепцію мовленнєвих жанрів, яка охоплює «типові моделі побудови цілого», усі можливі форми вияву типових форм висловлювань [1, с. 257].

За підрахунками Т. Шмельової, дослідник називає близько 30 мовленнєвих жанрів, зокрема такі як бесіда (салонна, застільна, інтимно-дружня, інтимно-сімейна), лайка, побутове оповідання, військова команда, заперечення, висловлення захоплення, схвалення, ділові документи, щоденник, відповідь, лист, прислів'я, побажання, привітання, осуд, похвала, поздоровлення, наказ, протокол, прощання, публіцистичний виступ, промова, роман, згода, співчуття, жарт, науковий трактат, інтимні жарти, питання [7, с. 64].

За загальною природою висловлювання М. М. Бахтін виділяє первинні (прості) та вторинні (складні) мовленнєві жанри. Під вторинними мовленнєвими жанрами дослідник розуміє: романи, драми, наукові дослідження тощо. У процесі формування вторинні мовленнєві жанри вбирають у себе і перероблюють різні первинні жанри, які сформувалися в умовах мовленнєвого спілкування. Ці первинні мовленнєві жанри входять у склад вторинних, трансформуються в них і набувають особливий характер: втрачають будь-яке відношення до реальної дійсності і реальних чужих висловлювань, наприклад, репліки побутового діалогу або листа в романі, зберігаючи свою форму і побутове значення тільки в змісті роману, входять у реальну дійсність тільки через роман, тобто як подія літературно-художнього життя, а не побутового [1, с. 239].

Що стосується вторинних мовленнєвих жанрів, то, як зазначають М. О. Кантурова та Н. Б. Рогачова, нині дослідники виокремлюють три основні підходи розуміння мовленнєвої вторинності:

1) вторинні мовленнєві жанри онтологічно похідні від первинних мовленнєвих жанрів і відрізняються від них сферою функціонування або стилістичною обробкою (Н. В. Орлова, Р. М. Байрамуков);

2) первинні і вторинні мовленнєві жанри становлять собою різні рівні абстракції текстової діяльності (А. Г. Баранов, М. Ю. Федосюк);

3) вторинні мовленнєві жанри є типами діалогічних текстів, а первинні – їх структурними елементами (І. Н. Борісова, Ст. Гайда) [4, с. 7]; [6, с. 7-8].

Як зазначає Т. В. Яхонтова, унікальна за своєю глибиною та масштабом охоплення теми лінгвофілософська теорія М. Бахтіна «революціонувала» жанрознавство, розсунула його рамки, зробила цю галузь, по суті, інтернаціональною, пододала її формалістичний дух, надала поштовху до сучасного переосмислення жанру як соціальної і лінгвосоціальної категорії [8, с. 24].

Ф. С. Бацевич визначає мовленнєвий жанр як прийняті в конкретних ситуаціях і призначені для певного змісту типові способи побудови мовлення; розгорнуту мовленнєву побудову, яка складається з певної кількості (іноді значної кількості) мовленнєвих актів, ілюкативна сила котрих підпорядкована певній стратегії й тактиці адресанта; еталон соціально значимої взаємодії, типізовані форми мовленнєвої комунікації [2, с. 228].

Розглянемо презентацію PowerPoint у навчально-педагогічному дискурсі, на прикладі уроку хімії.

Комунікативна мета адресанта (учителя) мовленнєвого жанру презентації PowerPoint на уроці хімії полягає у наданні певної інформації адресатові (учням) про хімію як навчальний предмет; формуванні навичок роботи з періодичною системою хімічних елементів; формуванні хімічної мови (формуванні навичок роботи з хімічними речовинами, вмінні характеризувати хімічні властивості речовин за допомогою хімічних реакцій і оцінювати результат пізнання); моделюванні процесів, які в звичайних умовах неможливо відтворити; демонстрації хімічних експериментів з небезпечними, токсичними, вибуховими речовинами; формуванні вміння самостійно проводити досліди, дотримуючись правил техніки безпеки; створенні проєктів; надбанні досвіду використання інформаційних технологій тощо.

Таким чином, презентація PowerPoint належить до інформативних мовленнєвих жанрів.

Презентація PowerPoint відбувається у тісній інтеракції учителя та учня. Таким чином мовленнєвий жанр «презентація PowerPoint» завжди має адресанта та адресата. У ролі адресанта є вчитель, а в ролі адресата – учні.

Адресант є офіційною особою, уповноважений певним навчальним закладом, тобто він має право творити певний дискурс. Він фахівець у галузі хімії, знає такі речі, які невідомі учням, є зацікавленою та творчою людиною, незважаючи на різницю у віці, соціальний статус тощо, має повноваження передавати учням знання, вміння, навички, розвивати учнів, впливати на адресата, його почуття, інтелектуальне удосконалення, оцінювати дії, поведінку, знання та успіхи учнів.

Презентація PowerPoint складається з трьох композиційно-тематичних блоків: вступу, основної (інформаційної) та висновкової частини.

Вступна частина – це динамічний та ефектний вступ, який має емоційно спрямований характер. Завдання цієї частини презентації – привернути увагу учнів до ключових проблем уроку, пов'язати матеріал уроку з попередніми темами. Презентація PowerPoint містить тему уроку, мету та завдання і власне інформаційну частину (див. «Титрування», рис. 1).

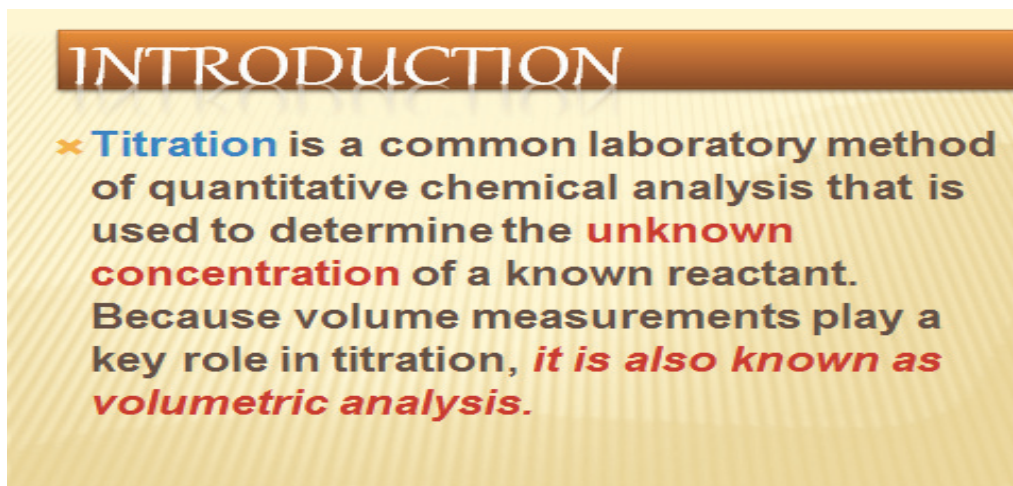

Рис. 1. Титрування

Основна (інформаційна) частина охоплює ознайомлення учнів з видатними хіміками та їхніми внесками в науку, визначення молекулярних і структурних формул речовин, характеристику хімічних елементів (знаходження в природі, фізичні та хімічні властивості, добування, застосування) тощо.

Наведемо приклади презентації уроків на тему: «Сполуки» (див. «Сполуки», рис. 2), «Кислоти та основи» (див. «Властивості основ», рис. 3).

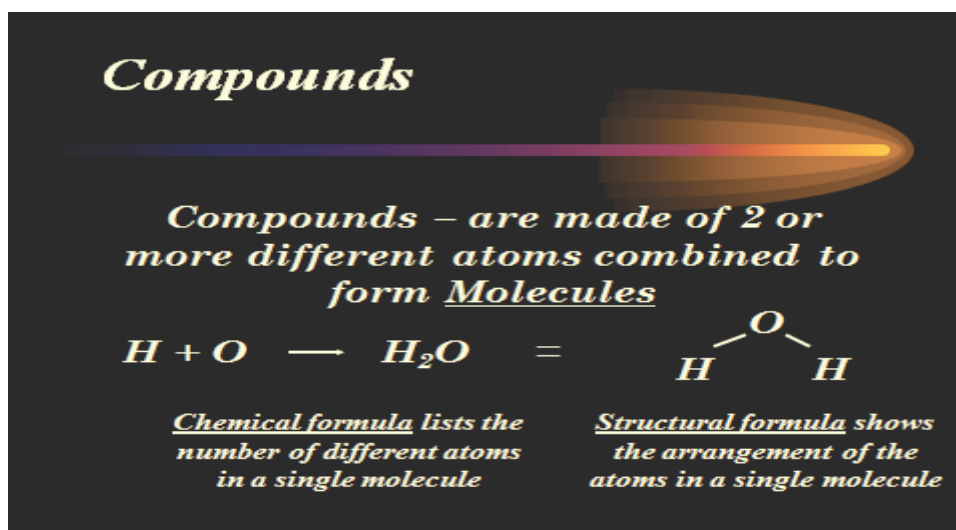

Рис. 2. Сполуки

Properties of a Base

Bases

- Feel Slippery
- Taste Bitter
- Corrosive
- Can conduct electricity. (Think alkaline batteries.)
- Do not react with metals.
- Turns red litmus paper blue.

Рис. 3. Властивості основ

Висновкова частина уроку хімії містить:

1. Підсумки уроку:

- *Aluminum and Titanium both have a low density which means they are light weight for their size.*
- *They resist corrosion.*
- *They cannot be extracted by reduction.*
- *Extraction is expensive because there are several stages involved and the processes require a lot of energy.*

2. Похвалу: Well done!

3. Подяку: Thank you! Thank you for watching!

4. Домашнє завдання:

Complete the worksheet on questions on Limestone for the next lesson.

5. Закінчення: The End!

Отже, презентація PowerPoint уроку хімії – це комплексний інформаційний мовленнєвий жанр, що надає можливості адресату (учням) створювати власні проекти, формує вміння у адресата самостійно проводити досліди, дотримуючись техніки безпеки, формує навички роботи з періодичною системою хімічних елементів та сприяє формуванню хімічної мови (формуванні навичок роботи з хімічними речовинами, вмінні характеризувати хімічні властивості речовин за допомогою хімічних реакцій і оцінювати результат діяльності), моделюванні процесів, які в звичайних умовах неможливо відтворити, демонстрації хімічних експериментів з небезпечними, токсичними і вибуховими реаكتивами.

Мовленнєві жанри навчально-педагогічного дискурсу мають широкі перспективи в межах комунікативної лінгвістики, міжкультурної та соціальної комунікації, лінгвістичної психології, дискурсології, психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, педагогіки, педагогічної та соціальної психології тощо.

Література:

1. Бахтин М. М. Проблема речевих жанров / М. М. Бахтин // Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – М. : Искусство, 1979. – С. 237-280.

2. Бацевич Ф. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи / Ф. Бацевич. – Львів: ПАІС, 2005. – 264 с.
3. Габідулліна А. Р. Навчально-педагогічний дискурс: категоріальна структура та жанрова своєрідність: Автореф. дис. .... д-ра філол. наук: 10.02.02 – російська мова / А. Р. Габідулліна. – К., 2009. – 31 с.
4. Кантурова М. А. Деривационные процессы в системе речевых жанров (на примере речевого жанра кулинарного рецепта) / М. А. Кантурова: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. – русский язык. – Новосибирск, 2012. – 27 с.
5. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
6. Рогачева Н. Б. Структура и функционирование вторичных речевых жанров интернет-коммуникации / Н. Б. Рогачева: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. – Теория языка. – Саратов, 2011. – 23 с.
7. Шмелёва Т. В. Речевой жанр: опыт общелингвистического осмысления / Т. В. Шмелёва // Collegium. – 1995. – № 1–2. – С. 57–65.
8. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія / Т. В. Яхонтова. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 420 с.